

Nacrt Smjernica za standarde terapijskih zajednica

1. Cilj

Cilj ovih smjernica je regulirati uvjete koje trebaju ispunjavati ustanove, nevladine organizacije i druge pravne osobe, koje pružaju usluge psihosocijalnog tretmana za ovisnike o drogama koristeći metodu terapijske zajednice, kao i razviti postupak za izdavanje dozvole za rad i registraciju terapijskih zajednica.

2. Definicija terapijske zajednice

Terapijska zajednica je institucionalni oblik psihosocijalnog tretmana i pružanja pomoći ovisnicima o opojnim drogama tijekom određenog vremenskog perioda, unutar kojeg se koriste metode rada terapijske zajednice zasnovane na hijerarhiji, precizno strukturiranom programu s jasno definiranim principima povlastica i ograničenja, te promoviranju metode samopomoći odnosno aktivnog sudjelovanja ovisnika o drogama u terapijskom programu.

3. Uvjeti koje treba ispunjavati Terapijska zajednica

a) Fizičko okruženje

- Objekt u kojem djeluje terapijska zajednica mora imati mogućnost priključka na električnu i telefonsku mrežu, vodovod, kanalizaciju te ovisno o vrsti korisnika (maloljetnici, ovisnici s duplom dijagnozom, žene-trudnice ovisnice) mora osigurati mogućnost korištenja usluga obrazovnih, zdravstvenih i ostalih institucija.
- Terapijska zajednica treba biti prometno povezan s naseljenim mjestima.
- Terapijska zajednica, u pravilu, treba biti odvojena od ostalih građevina te oko nje treba biti osiguran određeni neizgrađeni prostor za pristup zgradi, dvorište, park, igralište, parkiralište i slično.
- Objekt terapijske zajednice mora imati potreban broj funkcionalno raspoređenih soba potrebnih za obavljanje djelatnosti.
- U spavaonicama terapijske zajednice trebalo bi biti do 4 kreveta, a ni u kojem slučaju ne smije biti više od 8 kreveta u jednoj spavaonici
- Za maloljetnike, žene i obitelji nužno je osigurati odvojene spavaonice.
- U prostorijama gdje borave korisnici potrebno je osigurati prirodno provjetravanje i osvjetljenje.

- Za prostorije za dnevni boravak korisnika može se koristiti više manjih prostorija, a mogu se iznimno koristiti i blagovaonice.
- Objekt mora imati odgovarajući kuhinjski prostor u kojem su odvojeni: prostor za priručno skladištenje, pripremu i kuhanje hrane te pranje posuđa.
- Objekt mora imati poseban prostor za posluživanje jela.
- Objekt mora imati prostorije za radne i terapijske aktivnosti te prostor za korištenje slobodnog vremena.
- Objekt mora imati radne prostorije za stručne i druge djelatnike.
- Objekt mora imati odgovarajući skladišni prostor u kojem su odvojeni prostori za skladištenje prehrambenih proizvoda od prostora namijenjenih za skladištenje sredstava za čišćenje i osobnu higijenu, te sredstava za održavanje zgrade i okoliša.
- U objektu je potrebno osigurati mjesto za čuvanje lijekova i sanitetskog materijala dostupno samo ovlaštenim osobama.
- Objekt mora imati osiguran prostor za održavanje čistoće rublja.
- U objektu moraju postojati zahodi i kupaonice.
- Svaka soba, ovisno o upotrebi i broju korisnika, mora biti opremljena odgovarajućim namještajem i opremom.

b) Osoblje/zaposlenici

- U terapijskoj zajednici mora biti zaposlen određen broj stručnog osoblja više ili visoke stručne spreme (VŠS ili VSS) medicinskog i drugog društvenog usmjerenja (npr. psiholog, pedagog, defektolog, socijalni radnik, medicinska sestra i slično) koje skupa s bivšim ovisnicima i volonterima sačinjavaju multidisciplinarni stručni tim terapijske zajednice
- Broj i vrsta stručnih djelatnika ovisi o broju, dobi, spolu i posebnim potrebama korisnika u terapijskim zajednicama, što će se propisati u dokumentu kojim će se propisati postupak za izdavanje dozvole za rad i registraciju terapijskih zajednica
- Uvjet pri zapošljavanju stručnog osoblja i bivših (rehabilitiranih) ovisnika treba biti iskustvo u terapeutskom radu s ovisnicima o drogama te poznavanje metoda i tehnika rada terapijske zajednice ili edukacija o metodama i tehnikama terapeutskog rada s ovisnicima o drogama završena u odgovarajućoj stručnoj/znanstvenoj ustanovi.
- Terapijska zajednica mora osigurati kontinuirano obrazovanje osoblja primjereno njihovoj ulozi u zajednici
- Opis poslova i radnih zadataka zaposlenika mora se propisati internim aktom terapijske zajednice

- Terapijska zajednica mora osigurati usluge liječnika obiteljske medicine koji će sukladno potrebama a najmanje jedanput tjedno raditi s korisnicima.
- Terapijska zajednica treba održavati redovite sastanke osoblja na kojima se razmjenjuju informacije o dnevnim događanjima.
- Osoblju se pruža redovita supervizijska pomoć od strane ovlaštene kvalificirane osobe (supervizijsku pomoć osigurava nadležno ministarstvo)

4. Ulazak i odlazak korisnika

4.1. Ulazak u terapijsku zajednicu

- Terapijske zajednice moraju osigurati svim potencijalnim korisnicima, (ovisnicima o drogama, institucijama koje upućuju korisnike, roditeljima i ostalim relevantnim institucijama i stručnjacima) u pismenom obliku relevantne informacije o strukturi, filozofskom usmjerenju (svjetonazoru) zajednice, principima rada, ciljevima i programu u terapijskoj zajednici

Pismene informacije trebaju sadržavati sljedeće:

- Pravila koja reguliraju :
    - ponašanje klijenata
    - općenita pravila ponašanja unutar terapijske zajednice (kućni red)
    - disciplinske mjere
    - posjete
    - ulazak i odlazak iz programa
  - Troškovi (tko snosi troškove programa psihosocijalnog tretmana i boravka)
  - Prava i obaveze korisnika
  - Načine zaštite osobnih podataka
  - Informacije o zaraznim bolestima
  - Sigurnosne mjere i postupanje u hitnim slučajevima
- Svaka zajednica mora imati prijavnicu s osobnim i socio-demografskim podacima o korisniku (obavezan uvjet za datoteku zajednice)
  - Prije ulaska u zajednicu uzimaju se socio- anamnestički podaci o korisniku i provjerava njegov zdravstveni status
  - Ukoliko je nužno provesti detoksifikaciju, terapijska zajednica treba konzultirati odgovarajuću zdravstvenu ustanovu (ili liječnika obiteljske medicine s kojom TZ ima ugovor)
  - Prihvat u terapijsku zajednicu će se odobriti tek nakon uspješno obavljene detoksifikacije

- Ukoliko se osigura liječnička i druga odgovarajuća medicinska pomoć postupak detoksifikacije se može provesti i u terapijskoj zajednici
- Za osobe mlađe od 18 godina prije ulaska u terapijsku zajednicu potreban je pismeni pristanak roditelja ili staratelja te Centra za socijalnu skrb
- Svi korisnici u terapijskoj zajednici moraju imati regulirano prebivalište (boravak) u Hrvatskoj sukladno Zakonu o prebivalištu i boravištu u Republici Hrvatskoj, Zakonu o strancima i drugim zakonskim propisima te zdravstveno osiguranje u hitnim slučajevima
- Ako terapijska zajednica upućuje korisnike na liječenje u terapijske zajednice u inozemstvo, procedura odlaska mora biti provedena na legalan način
- Pri ulasku korisnika u program terapijske zajednice obje strane moraju potpisati ugovor i istovremeno se otvara dosje korisnika

Odlazak iz terapijske zajednice

- Mora postojati u pismenom obliku propisana procedura redovnog i prijevremenog odlaska

a) redovan odlazak (Program tretmana završen)

- Terapijska zajednica je obavezna dati korisniku prije odlaska iz zajednice informacije vezane za prevenciju recidiva
- Prije odlaska korisnika, terapijska zajednica je dužna obavijestiti obitelj te socijalne i zdravstvene institucije koje su uputile korisnika u zajednicu ili su mu nakon izlaska iz zajednice dužne pružiti adekvatnu psiho-socijalnu potporu
- Zajednica je dužna zatvoriti korisnikov dosje nakon njegovog odlaska i trajno ga čuvati u arhivi zajednice.

b) Prijevremen odlazak (Program tretmana nije završen)

- Razlozi za prijevremeni odlazak moraju biti objašnjeni u korisnikovom dosjeu, a svi ostali postupci provode se identično kao i kod redovnog odlaska

c) Odlazak na tretman u terapijske zajednice u inozemstvo

- Terapijska zajednica je dužna voditi evidenciju o svojim korisnicima koje je uputila na tretman u terapijske zajednice u inozemstvo i dostavljati te podatke nadležnoj nacionalnoj instituciji (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Nacionalna informacijska jedinica)
- Uz osobne podatke o korisnicima koji su upućeni u terapijske zajednice u inozemstvo, terapijska zajednica dužna je dostaviti i sljedeće podatke:
  - razlog i vrijeme na koje je osoba upućena na liječenje u inozemstvo
  - ustanovu i oblik programa,
  - je li izdana viza za liječenje u inozemstvu

- tko snosi troškove zdravstvenog osiguranja u slučaju bolesti ili potrebe za liječenjem

5. Terapijski program

- Zajednica treba imati isplanirani terapijski program
- Postoji strukturiran i stalan dnevni raspored grupnih i individualnih aktivnosti
- Radna terapija mora imati terapeutsku svrhu i biti povezana s terapijskim programom zajednice
- Rad korisnika ne smije se iskorištavati radi stjecanja dobiti za druge subjekte
- Sve faze programa trebaju imati jasno definirane ciljeve, metode, aktivnosti, očekivane rezultate te vrijeme trajanja svake pojedine faze u programu, kao i definirano vrijeme trajanja cijelog programa.
- Za svakog korisnika izrađuje se individualni plan skrbi u pismenom obliku
- Terapijska zajednica mora izraditi pravila ponašanja u terapijskoj zajednici koja trebaju biti istaknuta na vidljivom mjestu u zajednici
- U terapijskoj zajednici ne smije biti dopušteno konzumiranje alkohola, droga i lijekova bez pravovaljanog liječničkog recepta
- Terapijska zajednica treba imati razvijen sustav nagrađivanja i kažnjavanja
- Terapijska zajednica treba promovirati sustav osobnog napretka korisnika kroz hijerarhiju osobnih uloga i položaja u zajednici
- Dio terapijskog programa mora se provoditi po stručnim i znanstveno utemeljenim metodama individualnog i grupnog terapijskog rada
- Terapijska zajednica mora pripremati korisnike za samostalan život u široj društvenoj zajednici
- Terapijska zajednica treba omogućiti korisnicima preventivnu edukaciju s ciljem sprječavanja recidiva.

6. Vanjski odnosi i suradnja s vanjskim institucijama

- Terapijska zajednica mora uspostaviti kontinuiranu partnersku suradnju s relevantnim vanjskim institucijama koje djeluju u području prevencije, liječenja i suzbijanja zlouporabe droga
- Rad terapijske zajednice mora biti transparentan i otvoren za javnost

7. Prikupljanje i obrada podataka

- Terapijska zajednica ima dužnost prikupljanja i dostavljanja mjerodavnoj nacionalnoj instituciji podataka o dolasku, premještanju i odlasku korisnika

- Osobe koje prikupljaju podatke dužne su kao tajnu čuvati osobne podatke korisnika sukladno odredbama Zakona o zaštiti osobnih podataka
- Obveza čuvanja tajne osobnih podataka vrijedi za sve osobe koje saznaju podatke o korisnicima i koje se tim podacima služe za izradu izvješća, znanstvenih i stručnih istraživanja, izvješćivanja ili u druge zakonom propisane svrhe
- Terapijska zajednica mora sudjelovati u prikupljanju podataka za nacionalnu bazu podataka za droge
- Zajednica treba redovito prikupljati i analizirati osnovne podatke o korisnicima i njihovoj društvenoj pozadini kako bi ocijenila ujednačenost pristupanja zajednici s obzirom na obilježja kao što su dob, spol, etnička pripadnost, vjeroispovijest, bračni status, životni uvjeti, obrazovanje, zaposlenje, povijest bolesti i slične podatke
- Zajednica redovito treba prikupljati podatke kako bi prikazala ozbiljnost i složenost problema svojih korisnika
- Zajednica treba prikupljati podatke kako bi prikazala kvalitete terapijskih programa u zajednici.
- Terapijska zajednica je dužna jednom godišnje dostavljati nadležnoj nacionalnoj instituciji (Nacionalna informacijska jedinica, Zavod za javno zdravstvo) skup temeljnih podataka o korisnicima i programu

8. Građanska i ljudska prava

Program terapijske zajednice mora biti u skladu s humanim i etičkim principima kao i sa zakonima i Ustavom Republike Hrvatske

Terapijska zajednica posebno mora voditi računa i omogućiti osnovna prava kao što su:

- sloboda vjeroispovijesti i slobodno prakticiranje ili neprakticiranje vjerskog života
- čuvanje osobnih stvari korisnika koje se moraju pohraniti na sigurno
- medicinski pregledi moraju se obavljati čuvajući korisnikovo dostojanstvo
- maloljetnim korisnicima mora biti omogućen pristup obrazovanju u skladu sa zakonskim obvezama nacionalnog sistema školstva
- fizičko ili psihičko nasilje nije dozvoljeno ni u kojim okolnostima

9. Financijsko poslovanje i modeli financiranja

- Terapijska zajednica treba imati jasan i transparentan plan financiranja svog programa
- Financijsko poslovanje terapijske zajednice treba biti u skladu sa zakonom i zakonskim propisima iz tog područja
- Terapijska zajednica mora izrađivati izvješće o financijskom poslovanju i podnašati ga

relevantnoj financijskoj instituciji

- Modeli financiranja terapijskih zajednica iz državnog i lokalnog proračuna biti će opisani u kriterijima za izdavanje dozvole za rad i registraciju terapijskih zajednica